

برنامه فولکلور یا فرهنگ عامیانه

طرز نوشتن فرهنگ عامیانه

نوشته نجوا

مهرماه ۱۳۴۶

این نوشته را چند بار
با حضور ذهن و دقت فراوان بخوانید

درود به آموزگاران ، دبیران ، سپاهیان دانش و بهداشت
و ترویج و آبادانی و دانشجویان و دهقانان و پیشه‌وران
و کارگران و کلیه دوستانی که با برنامه فرهنگ عامیانه
همکاری میکنند .

همکار محترم با درود و سلام فراوان ، مطلبی که شما
برای برنامه ما می فرستید ، به ترتیب نوبت و به نسبت زود
رسیدن در برنامه های فولکلور یا فرهنگ عامیانه آن استفاده
میشود و به نام خودتان و دستیاران و راویان و همکارانی که دارید
پخش خواهد شد .

از آنجا که فعلا وقت ما در هفته کم و محدود است به تعویضات
کتابخانه گردشی استاد احمد شریف
اقدامات دیگری از قبیل زیاد کردن وقت برنامه یا ازدیاد
دفعات آن در هفته (که مشغول مطالعه آن هستیم و از شما هم
انتظار داریم نظر خود را در این باره در نامه جداگانه ابراز
فرمائید) تصمیم داریم کلیه مطالب را پس از تنظیم کردن و برطبق
ترتیب و قاعده علمی در یک یا چند مجلد کتاب چاپ کنیم انشاءالله .
خودتان میدانید که در هر گوشه ایران همان گونه که
اصطلاحات و آداب و سنن و رسوم مختص به خود دارند لهجه آنان
هم منحصر و مختص به خود آنان هست و هیچ کس نمی تواند و
قادر نیست کلیه این لهجه‌ها را درست و بی غلط بخواند پس در
این لهجه‌ها اگر هر حرفی یک کلمه زیر و زبر و پیش
معین و مشخص نداشته باشد صحیح خواندن کلمه نه
فقط مشکل بلکه محال به نظر می آید یا لااقل و دست کم

درست خواندن آن کلمه‌ها تصادفی و اتفاقی است. بدین سبب و به خاطر دشواری های دیگر که گفتنش برای شما ملال آور است تمنا دارد از این به بعد برای برنامه مورد علاقه خود هر مطلبی که می فرستید نکات زیبا دقیقاً و یک به یک مورد توجه قرار دهید و کوشش کنید نوشته‌ی شما مطابق این راهنما باشد.

۱- مطالب خود را بزرگ سمت کاغذ بنویسید و پشت آن را سفید بگذارید، استفاده از مطلبی که دو سمت آن نوشته داشته باشد برای ما دشوار است، اگر وزن نامه‌های شما سنگین شد در پاکت بزرگ یا در لفاف کاغذی بگذارید تا به قطع خستی و مربع درآید سپس با ریمان، پاکت یا لفاف را مانند نخ پیچی دور جعبه یا بسته معمولی ببندید و گوشه دست چپ پاکت یا لفاف بنویسید (دطبوع) و به این ترتیب «پستخانه» بسته‌ی را که مثلاً دو تومان تمبر می برد یا یک یا دو قران تمبر از شما می پذیرد. نامه های خود را سفارشی نکنید یا پست عادی زودتر می رسد خرج شما هم کمتر خواهد شد.

۲- بهترین کاغذ برای نوشتن مطالب کاغذ های نیم ورقی بزرگ و خط دار معروف به کاغذ امتحانی است بر روی هر ورق کاغذ که مطلب می نویسید در صفحه اول و سمت بالای کاغذ طرف دست راست تاریخ روز و ماه و سال، نام و نام خانوادگی و میزان سواد و شغل یا پیشه و سن و نشانی کامل خود را روشن و خوانا بنویسید و طرف دست چپ کاغذ را هم بگذارید برای اسم و اسم خانوادگی و سواد و شغل و سن همکار خود یا گوینده و راوی مطلب (گوینده اگر بی سواد است آنرا هم بنویسید) و محل و ساعت و تاریخ ملاقات خودتان با او (مثلاً دم قهوه خانه آبادی بوده یا خانه خودتان یا سر مزرعه گوینده یا هر جا که مطلب بیان شده است) زیرا که ممکن است امروز مطلبی را بشنوید و به خاطر بسپارید ولی دو روز بعد آن مطلب را بنویسید - متوجه باشید که حرف های

یک گوینده عامی و بی سواد را در حضور خود او نباید روی کاغذ بیاورید چه همین که چشم مثلاً یک زارع یا یک پیرزن خانه دار به قلم و کاغذ افتاد آنرا لحن خود را تغییر میدهد و خطر ناک ترین آفت مطالب عامیانه هم همین ادبی شدن جمله های آن است. وسط کاغذ هم عنوان مطلب و نام آبادی را بنویسید (مثلاً طرز کشت فلان محصول یا رسم دفع چشم زخم یا تغال و فال گرفتن یا خرافات و معتقدات و ضرب المثل فلان آبادی) گاهی ممکن است مطلبی که نوشته‌اید مبهم باشد یا روشن و واضح نباشد و ما توضیح بخواهیم در این صورت هنگامی که توضیح مطلب را می فرستید وسط صفحه اول کاغذ اشاره کنید که (این توضیح مربوط است به فلان مطلب که در فلان تاریخ فرستاده‌ام).

۳- در نوشتن فولکلور هر نقطه حتی آبادی یا ولایت خودتان هرگز به حافظه و هوش خود اعتماد نکنید پرسیدن از بزرگترها و کمک گرفتن از پیران و سالخوردگان ننگی ندارد که بعضی ها از پرسیدن اجتناب دارند. این کار ننگی ندارد سهل است بلکه واجب و لازم و خیلی هم مفید و پسندیده است تصور کنیم مطلبی را کامل و خوب میدانیم ولی اگر همین مطلب را از یک نفر بزرگتر هم پرسیم چه عیب دارد؟ بنا به مثل عامیانه کار از محکم کاری عیب نمی کند بلکه باعث اطمینان خودمان میشود. تاکنون چند بار اتفاق افتاده است که ما مطالبی را به اعتماد درست بودن و به تصور درست نوشتن همکاران خود پخش کرده ایم ولی پس از انتشار از رادیو، نامه پست نامه رسیده است که اینجا و آنجا این مطالب ناقص است یا عیب دارد، به همین علت ما به مطالبی که با همکاری دو یا سه نفر پیران و سالخوردگان محل (مخصوصاً بی سوادان) تهیه شده است بیشتر اعتماد می کنیم. از قضا این دسته از مطالب همیشه بی نقص تر

بوده اند بنابراین از دوستان و همکاران عزیز میخواهیم که در نوشتن مطالب، تنها به حافظه خود تکیه نکنند و از خویشان و بستگان مسن و سالخورده خود کمک بگیرند. این همکاران اگر بی سواد باشند بهتر است زیرا که با سوادان کلمه هائی را که از رادیو شنیده اند یا در روزنامه خوانده اند بجای کلمات لطیف و صیقل خورده و اصیل عامیانه می نشانند و مثلاً به جای اینکه بگویند (قوم و خویش) میگویند (فامیل) یا به جای اینکه در شعر عامیانه بنویسند (خانم عروس روی تخت و دور تختش مرواری) می نویسند (خانم عروس روی مبل و دور مبلش مرواری).

۴- لحن هیچ مطلبی را ادبی و «قلمبه سلمبه» نکنید و یادتان باشد که ما مطالب عامیانه و فرهنگ توده مردم را جمع میکنیم پس طرز بیان شما هر قدر به حرف زدن معمولی مردم نزدیکتر باشد بهتر و صحیح ترست مخصوصاً از استعمال افعال وصفی که غلط رایج است پرهیز کنید مثلاً این جور نوشتن ، هم غلط هم زنده هم نا زیباست علاوه بر اینها ما هم هیچ وقت این طور حرف نمی زنیم «آستینها را بالا زده بر بستر مریض رفته و انگشت سیاه خود را توسط دیگک با سه پایه سیاه کرده...»

« این جمله ها از نامه یکی از همکاران استخراج شده که خواسته است يك رسم محلی را تعریف کند» در حالیکه بهترین طریق نوشتن مطالب فولکلوری ساده نویسی است یعنی جمله فوق را باید این طور نوشت (آستینها را بالا می زند به کنار رختخواب مریض میرود انگشت سیاه خود را با ته دیگک یا سه پایه سیاه می کند) پس تمنا می کنیم برای برنامه فولکلور همیشه همان طور که طبیعی و عادی و خودمانی حرف میزنید همان طور هم بنویسید یعنی حرف زدن خودمانی را صاف و پوست کنده روی کاغذ بیاورید. همچنین از شکستن کلمه ها و نوشتن به زبان

محاوره خودداری کنید یعنی مثلاً به جای «میروند» یا «می نشانند» ننویسید «میرن» و «می نشونن» .

۵- هر مطلبی را روی يك یا چند صفحه بنویسید و اگر نیم صفحه آن یعنی نیم صفحه آخری آن سفیدماند به حال خود بگذارید ، حتی چنانچه مطلبی دارید که در نیم صفحه تمام می شود آن را زیر مطلب اولی ننویسید و روی يك صفحه علیحده بنویسید زیرا که هر مطلبی پرونده بی جدا گانه دارد و هنگامی که دو مطلب بر روی يك ورق نوشته شد مانعی فهمیم و واقعاً در می مانیم که آن را در کدام يك از این دو پرونده جا بدهیم.

۶- در شیوه نوشتن از شیوه خط نستعلیق کامل پیروی کنید یعنی (ی) و (ل) و امثال اینها را کشیده و به شیوه شکسته ننویسید و حتی الامکان کلمه ها را جدا بنویسید و از سرهم نوشتن دو کلمه خودداری کنید تا به خوانا بودن خط شما کمک بشود البته این کار در ابتدا قدری دشوار است ولی پس از چند بار که بدین نکته ها توجه داشته باشید طبیعی می شود و عادت میکنید، برای نوشتن لغت های محلی و کلمه های محلی مخصوصاً کلمات دور از ذهن، حتماً هر کلمه را حرف به حرف اینطور بنویسید (این کلمه ها را بعنوان نمونه می نویسیم تا متوجه شوید منظور چیست و طریق کار کدام است .)

ب د ی گ و = بدیگو = بادمجان (به لهجه اوزی لارستانی) .

گ ل و ن ی = گلونی = دستمال ابریشمی (به لهجه لری)
ط ل ا = طلا = خروس (به لهجه مازندرانی و کوهپایه های دماوند) .

ر ب و ت ر ب ک = ربوتربك = تاجریزی (به لهجه شیرازی)

و روی هر حرف حتماً اعراب و حرکت (آ ا ا) و (ا ا) بگذارید. برای بسیاری لغتهای محلی هم میتوانید هم‌وزنی پیدا کنید و بنویسید مثلاً کوته بروزن (بوته) یا «لنگوته» بر وزن «تنبوشه» اگر با الفبای فرنگی آشنائی دارید البته نوشتن کلمه‌های محلی دور از ذهن (که آشنا به گوش ما نیست) با الفبای پیشنهادی در رساله راهنمای گرد آوری آسانتر و درست‌تر خواهد بود.

۷- در هیچ مطلبی دخل و تصرف نکنید و آنچه از پیران و سالخورده‌گان شنیده‌اید و می‌شنوید همان را عیناً و بی‌کم و کاست به حافظه بسپارید و بعد روی کاغذ بیاورید و به حدی دقت به خرج دهید که یک کلمه آن را پس و پیش نکنید مثالی را که بارها گفته‌ایم اینجا باز تکرار می‌کنیم که: دقت یک گرد آورنده فرهنگ عامیانه درست باید شبیه دقت و حساسیت دور بین عکاسی، یا دستگاه ضبط صوت باشد.

۸- هر مطلبی را چرکنویس کنید و پس از پاک‌نویس کردن هم یک بار مرور کنید. فایده چرکنویس کردن این است که اگر مطلب شما تصادفاً به دست ما نرسید می‌توانید از روی آن دوباره بنویسید و بفرستید، مرور کردن هم این سود را در بردارد که نوشته شما کلمه افتاده و ناقص نخواهد داشت.

۹- هر گاه نشانی شما عوض شد بی‌درنگ نشانی جدید خود را خیلی دقیق و روشن به ما بنویسید در بعضی آبادی‌ها دفتر پست یا صندوق پست نیست ولی ما در همان جاها دوستانی داریم که برای ما نامه می‌نویسند و مطلب می‌فرستند و ما خود را موظف میدانیم به نامه‌های آنان جواب بدهیم از این دسته دوستان تمنا داریم در نزدیک‌ترین آبادی همسایه خود که دفتر یا صندوق پست دارد یک نشانی معین کنند تا جواب نامه‌های آنان را به آن محل بفرستیم.

۱۰- زینهار زینهار از آوردن کلمه‌های فرنگی در نوشته عامیانه، پرهیز پرهیز از امضا کردن به خط فرنگی، اشتباه نشود اگر ما برای ضبط کردن کلمه‌ها یا ترانه‌ها و قصه‌های محلی در رساله راهنمای گرد آوری فولکلور الفبای لاتینی پیشنهاد کرده‌ایم مطلب دیگری است پیشنهاد کردن آن الفبا برای اینست که ضبط کردن هر کلمه (البته برای کسانی که با الفبای لاتینی آشنایی دارند) به صورت دقیق‌تری انجام پذیرد. این مطلب غیر از آنست که میان مثل یا قصه محلی لفظ فرنگی بیاوریم.

۱۱- ما در صدد هستیم هر روز بیش از پیش از دوستان و همکاران و علاقه‌مندان این برنامه قدر شناسی کنیم، در راه اجرای این منظور تصمیم گرفته‌ایم که از این به بعد برای همکارانی که در گردآوری یا تحقیق و تهیه مطالب دقت به خرج میدهند و با خط خوب مینویسند و نوشته خود را با کشیدن شکل و تصویر یا نقاشی گویاتر می‌سازند یک امتیاز قائل شویم، این امتیاز عبارتست از دادن عنوان (همکار دائم برنامه فرهنگ عامیانه) به این افراد. کسانی که بتوانند عنوان (همکار دائم) به دست آورند کلیه مشخصات آنان در کتاب‌های ما خواهد آمد، علاوه بر این در صدد هستیم کارت مخصوصی درست کنیم که دارای عکس و مشخصات ایشان باشد، در برنامه‌ها هم نام آنان اعلام خواهد شد و طبعاً در کتبی که بعدها چاپ خواهیم کرد، نشر و طبع آثار و مطالب این افراد مقدم بر دیگران خواهد بود.

۱۲- در نوشتن لغات و اصطلاحات محلی رعایت ترتیب و تناسب را بکنید اگر فی‌المثل اسامی میوه‌ها را به زبان محلی می‌نویسید کوشش کنید تمام میوه‌ها باشد اسامی اعضای بدن، اسامی گیاهها، اسامی غذاها، چنانچه دو اصطلاح یا دولت از پوشاک‌ها بنویسید و دوتا از خوراکی‌ها و دوتا از گیاهها و همینطور تا آخر... غلط است.

همچنین اگر دربارهٔ يك پيشه يا شغل مي نويسيد كوشش كنيد تمام اصطلاحات و كلمات آن شغل را بنويسيد مثلاً نجاري و تمام اصطلاحات نجاري و اسامي ابزار و آلات نجاري. يا اگر در بارهٔ پينه دوزي مي نويسيد تمام اصطلاحات پينه دوزان و اسم يكايك ابزاركارشان را بايد بنويسيد. از نوشتن مطالب با خودكار و مداد خود داري كنيد يعني مطلب خود را با قلم بنويسيد و با خودكار و مداد ننويسيد، هم خط خودتان رو به بدی مي رود هم نوشتهٔ مدادی بزودی آلوده و محو و پاك ميشود رعایت نظم و ترتيب و نظافت در نوشتن و پاكيزه نويسی جزء امتيازات اساسی محسوب ميشود يعني نوشته‌یي كه پاكيزه و دقيق و نظيف و مرتب تنظيم شده باشد بر نوشتهٔ مشابه خود (كه اين خصوصيات و امتيازها را دارا نيست) بي شك بر تری و تقدم دارد.

برنامهٔ فرهنگ عاميانه را هر هفته بشنوید تا با روش كارمايشتر آشنا شويد. به دوستان خودتان سفارش كنيد تا بر نامه را بشنوند و آنچه در بارهٔ كم و كيف آن به نظرشان مي رسد به «**دايرهٔ سنجش افكار و عقايد شنوندگان**» بنويسند اگر اين بر نامه مورد پسند شما قرار گرفته است ترويج آنهم به عهدهٔ خودتان است يعني بدوستان و بستگان خود سفارش كنيد بر نامه را بشنوند و در بارهٔ مطالب، كمی و زيادی وقت آن، كم و كيف و ساعت پخش آن نظر خود را بنويسند. هر گاه شما از كار ما راضی باشيد ما به اجر معنوی خود رسیده ایم و پاداش حقيقي خود را دريافت داشته ایم انشاالله.

پس از اين اگر نوشته‌یي برسد ولي بر طبق اين دستور عمل نباشد از قبول و پخش كردن آن در

را ديوبنده واريم.

يا تجديد ارادت و درود مهرماه ۱۳۴۶

نجوا

سيدا بوالقاسم - انجوى شيرازى

